

Kongoveteranen Stig von Bayers kommentarer till dagboken

Undertecknad vistades i Kongo 1949 -1954 tillsammans med föräldrarna, som var väg- och brobyggare i "slavjägerprovinsen" Maniema, och som FN-officer 1960-64.

Från 1962 var tjänstgöringen i form av Field Liason Officer, FN:s "trouble-shooter" direkt underställt FN-högkvarteret i Leopoldville.

Stig von Bayer

Löjtnant Eskil Sundhagen tjänstgjorde under åren 1906 – 1910 i nordöstra Kongo som chef för Nepoko-stationen, tre veckors fotmarsch nordost från Stanleyville (Kisangani), i ett område större än Belgien till ytan.

På ett mycket förtjänstfullt sätt lyckades han sätta stopp för de ständiga stamkrigen och kannibalismen inom sitt område, allt detta med ett minimum av våld och samtidigt möjliggöra för befolkningen att i lugn och ro odla sina grödor. Infödingsnamnet (Bafu moya) ett slag eller en örfil indikerar en som bestämt säger ifrån sedan är allt glömt och vi kan fortsätta som vänner. Namnet man fick var lokalbefolkningens betyg. Att dessutom lyckas med att få sina soldater att sluta med sitt traditionella uppförande som att våldta, plundra och eventuellt bränna byar för civilbefolkningen, ett i stort oöverskådligt problem idag, visar på utomordentliga chefsegenskaper.

1886 tillerkändes Kung Leopold II "fristaten Kongo" mot bl. a. att han tillät frihandel och såg till att centrala Afrikas kräftsvulst nummer ett, den arabiska slavjakten eliminerades. Detta blev grunden för att över 600 svenska officerare fick rekryteras direkt från sina regementen till ett treårigt kontrakt i Kongo. Nästan alla som slutförde sin tjänstgöring i Kongo gjorde framstående insatser i kriget mot araberna som hade ca 20 000 man under vapen åren 1890 - 99 eller mot kannibalismen och de ständigt förekommande stamkrigen. Som alla krig kostade det mycket mer än kungen hade räknat med och han stod på konkursens

brant när det blev möjligt att exportera gummi, vilket blev räddningen. Som en sorts värnplikt mot en gemensam fiende ålades samtliga byar att leverera gummi till ett fastställt pris. Detta fungerade väl tills Fristatens styrkor lyckades slå araberna i Kasongo i ett första slag 1892. Batetelastammen under Ngongo Lutete med 5 000 man gick då över till belgarna under förutsättning att de fick behålla vapnen. 1890 hade Maniemas slavjägarkung efter nästan 40 år, återvänt till Zanzibar, Tiputip hade överlämnat allt till sina barn. Vid återkomsten med en enorm förmögenhet i slavar och elfenben, startade han den tidens mest effektiva propagandakrig mot belgarna, livligt understödd av både England och Frankrike, som bägge var intresserade av varsin del av Kongofristaten. Alla grymheter som slavjägarna begått skylldes på belgarna och ett faktum kvarstår att en lögn som upprepas tillräckligt många gånger blir dagens sanning. Således kan man idag se på de böcker och handlingar som ej nämner de arabiska slavjägarna att detta är en ny propagandaskrift i grunden finansierat av Tiputip eller hans anhängare.

När Batetelastammen gick över till belgarna efter slaget om Kasongo 1892 med 5 000 man uppstod ett stort problem; Dessa kunde inte användas i det fortsatta kriget mot de arabiska slavjägarna utan delades upp för att dels sättas in i Kasai och Katanga samt huvuddelen efter Kongofloden för att driva in gummit. Detta gjordes ofta på det traditionella afrikanska viset och som de delvis fått lära sig av araberna, nämligen att hur mycket än byborna producerat, var det

alltid för litet, vilket motiverade både våldtäkter och kannibalism samt händers avhuggande för att ha förölämpat Allah och i vissa fall brändes byar. Stationscheferna, belgare eller skandinaver, ofta sjuka i hematomi eller malaria blev helt enkelt tillsagda att ”det här sköter vi själva bäst utan närvaro av några européer”. Säkerligen förlorade någon av dessa stationschefer helt enkelt förståndet efter ett eller två år i denna ”vanvettets miljö”.

Först 1899 kunde de sista Batetelas skickas hem till Kasai. De fruktansvärda övergrepp, som dessa begått skyldes helt på belgarna. Samma år stod det sista slaget mot Mahdins styrkor i Sudan och en normaliseringsprocess inleddes.

Först efter att krigen mot de arabiska slavjägarna (Tiputip (Hammed bin Muhammed Maredjebi) i Manieprovinsen och Mahdin från Sudan) avslutats 1899, kunde en uppbyggnadsperiod påbörjas. Fristaten blev belgisk koloni 1908.

Eskil Sundhages uppgift att, som stationschef återställa ordningen i området, möjliggjorde för kvinnorna att ostört sköta sina fält utan att riskera våldtäkter av kringströvande kannibaler eller att tas som slavar av araberna, hade en direkt inverkan på försörjningsläget, som förbättrades månad för månad. Den tidigare närmast permanenta hungers- och osäkerhetsperioden, kombinerat med de arabiska slavjägarernas härjningar sedan mitten av 1800 talet och ovanpå detta stamkrig mellan olika kannibalstammar, hade lett till svår hungersnöd med miljontals offer, dock ej i närheten av fantasiuppgifterna i Hoshchilids bok om minst 10 miljoner, eller fler än hela Kongos dåvarande befolkning.

En uppbyggnadsperiod utan svält med ordnade förhållanden, följde fram till självständigheten 1960, då en återgång till urgamla traditioner med kannibalism och stamkrig inleddes, nu främst i östra Kongo.

1960-1964 genomfördes FN-operationen ONUC i Kongo, varvid utbrytarstaten Katanga återfördes till Kongo.

1964 (då FN-insatsen var under avveckling) började det s.k. Simba- och Maimaiupproret i östra Kongo. Upproret bedöms ha kostat runt en miljon människors liv. Kvinnorna drabbades som vanligt värst och hungersnöd utbröt på nytt, allt i samband med att FN under första halvåret dessutom lämnade landet.

1994 skedde folkmordet i Ruanda med 800 000 döda Tutsi och omkring 2 miljoner Hutu flyr till östra Kongo, vilket resulterade i dels storskaliga etniska oroligheter i östra Kongo och dels att Hutu genomför upprepade anfall in i Rwanda.

1996 – 1997 Mubutos Kongo, anfalls av en rebellrörelse som stöds av Rwanda och dessutom deltar trupp från Uganda. Laurent Kabila tar över landet i maj 1997.

1998 – 2003 I augusti 1998 börjar en andra rebellrörelse mot Kongo. Rwanda och Uganda verkar på rebellernas sida. Regeringssidan får stöd av Angola, Zimbabwe, Tchad och Namibia – kriget kallas även Afrikas ”första världskrig” och resulterar i att kanske 4-5 miljoner dör som följd av främst krigets sidoeffekter.

2006 och framåt är det stora problemet tusentals våldtäkter som har förövats av kringströvande Maimai- och Interhamweband (de senare från Rwanda och även delaktiga i Tutsimassakern). Dessutom tillkommer problemen med den nationella kongolesiska armén som har s.k. ”impunité”, d.v.s. personer i uniform som är svåra eller omöjliga att ställa inför rätta. Samma sak gäller Maimai som nu integreras med kongoarmén efter att ha hjälpt till i kriget mot Mombutu.

Konsekvensen blir återigen att det kommer det att råda hungersnöd så länge kvinnorna inte ostört kan arbeta på sina fält.

Stig von Bayer
Vice ordförande i Kongoveteranerna